

Εισαγωγικό σημείωμα

1. Η αξιοποίηση του υποστηρικτικού υλικού για την αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, Ξενοφώντας: Άγησίλαος.

Οι ερωτήσεις, οι ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης που περιέχονται σ' αυτό το βιβλίο αφορούν το κείμενο του Ξενοφώντα Άγησίλαος και αποτελούν υποστηρικτικό υλικό για την αξιολόγηση των μαθητών κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και στις προαγωγικές εξετάσεις. Έχουν δηλαδή σκοπό να υπηρετήσουν τη **Ανάγκη για ένα συγκροτημένο σύστημα αξιολόγησης** διαγνωστική, τη διαμορφωτική και την αθροιστική αξιολόγηση¹. Ο «Άγησίλαος» του Ξενοφώντα είναι μια εναλλακτική επιλογή κειμένου για το Α΄ τετράμηνο, επιλογή που επαφίεται στην κρίση των διδασκόντων.

Η εκπόνηση των ασκήσεων και των ερωτήσεων για τις ανάγκες της αξιολόγησης και έμμεσα της διδασκαλίας αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία που έχει ως αφετηρία την ανάληψη συγκεκριμένου παιδαγωγικού και διδακτικού έργου και ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του αποτελέσματος που έχουν οι προσπάθειες για την εκπλήρωσή του. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης μπορούν να αξιοποιηθούν όχι μόνο για την ανατροφοδότηση της διδασκαλίας στην τάξη, αλλά και άλλων παραγόντων οι οποίοι συμβάλλουν στην επιτυχία του εκπαιδευτικού έργου (αναλυτικά προγράμματα, διδακτικά βιβλία, υλικοτεχνική υποδομή, διοικητικές υπηρεσίες).

Για το διδάσκοντα, επομένως, είναι πολύ σημαντικό να έχει στα χέρια του ένα συγκροτημένο και αξιόπιστο σύστημα αξιολόγησης, ώστε να μπορεί να αντλεί χρήσιμες και αξιοποιήσιμες πληροφορίες για τις επιδόσεις και τις δυσκολίες των μαθητών του καθώς και για την

¹ Αναλυτικότερα για την αξιολόγηση των μαθητών στο Λύκειο στο *Αξιολόγηση των μαθητών στο Λύκειο - Γενικές οδηγίες και στοιχεία μεθοδολογίας* από ομάδα σύνταξης του Κ. Ε. Ε. με συντονιστή τον Μ. Κασσωτάκη, Αθήνα 1998 (έκδοση αναθεωρημένη από τους Μ. Κασσωτάκη και Γ. Κορκόντζηλα).

αποτελεσματικότητα των μεθόδων και των μέσων που χρησιμοποιεί κατά τη διδασκαλία στην τάξη.

Το πρώτο βήμα μετά την ανάληψη συγκεκριμένου διδακτικού έργου είναι η αναγνώριση του γενικού σκοπού και η αποσαφήνιση των διδακτικών στόχων του μαθήματος. Ο λόγος είναι προφανής. Οι ερωτήσεις

**Αντιστοιχία
διδακτικών
στόχων και
ερωτήσεων**

και τα κριτήρια αξιολόγησης οφείλουν να υπηρετούν συγκεκριμένους στόχους. Εκτός αυτού οποιοσδήποτε θελήσει να τα χρησιμοποιήσει, να τα συμβουλευτεί ή απλώς και μόνο να έχει μια άλλη γνώμη για το χειρισμό του υποστηρικτικού υλικού και την αξιολόγηση των μαθητών, μπορεί μ' αυτόν τον τρόπο

- να γνωρίζει τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία εκπονήθηκαν,
- να διαπιστώνει, αν ανταποκρίνονται ή όχι στους προκαθορισμένους στόχους,
- να αντιλαμβάνεται τη σκοπιμότητα των διαφόρων ασκήσεων και ερωτήσεων και να τις ελέγχει ως προς την ευστοχία τους
- και, αν το κρίνει χρήσιμο, να τις προσαρμόζει, να τις τροποποιεί και να τις χρησιμοποιεί για τις ανάγκες της διδασκαλίας του στην τάξη.

2. Από το γενικό σκοπό στους ειδικότερους διδακτικούς στόχους

Σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας σε Γυμνάσιο και Λύκειο ο γενικός σκοπός ορίζεται ως «**ανθρωπογνωστικός - αρχαιογνωστικός**» ή «**μορφωτικός - ανθρωπιστικός**»².

Ειδικότερα στα ενιαία προγράμματα σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι σκοποί και οι στόχοι της διδασκαλίας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας καθορίζονται συστηματικά

² ΥΠΕΠΘ, Π.Ι., Προγράμματα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Αθήνα 1999 σελ. 141-160. Και «Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας» τεύχος δεύτερο, Απόφαση αριθ. Γ2/1090, Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο, αριθ. φύλλου 342, 13/04/1999.

σε διαφορετικά επίπεδα από το γενικό (σκοπό) προς τους ειδικούς (στόχους).

Για τις ερωτήσεις, ασκήσεις, και κριτήρια αξιολόγησης αυτού του βιβλίου παίρνουμε υπόψη μας όλα τα επίπεδα, από τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας μέχρι τους διδακτικούς στόχους των κεμένων που έχουν επιλεγεί για την Α΄ Λυκείου.

3. Προσδιορισμός του έργου του εκπαιδευτικού

Με βάση τους γενικούς σκοπούς και τους ειδικότερους στόχους του μαθήματος θα μπορούσε ο διδάσκων να προσδιορίσει δυο ή τρεις γενικές κατευθύνσεις που θα αποτελέσουν το πλαίσιο για το έργο του σε μια συγκεκριμένη τάξη. Υπάρχουν μεταξύ άλλων γενικοί σκοποί και ειδικότεροι διδακτικοί στόχοι, με την υλοποίηση των οποίων καλείται να παρέχει πολιτική αγωγή και να καλλιεργεί την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης των μαθητών του. Τέτοιοι είναι:

- *Η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (...) και επομένως η ενίσχυση της αυτογνωσίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής μας ταυτότητας³.*
- *Να καλλιεργήσουν έτσι και να αναπτύξουν οι μαθητές την ιστορική, την πολιτική και την εθνική τους συνείδηση με την επισήμανση των ποικίλων παραγόντων (προσωπικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών αλλά και αστάθμητων / τυχαίων) που διαμορφώνουν το ιστορικό γίγνεσθαι⁴.*
- *Να επισημάνουν την ανωτερότητα του ήθους του (Αγησιλάου) που του επέτρεπε να αίρεται πάνω από το ενδιαφέρον της πατρίδας - πόλης του, της Σπάρτης και να αγωνιά για το μέλλον του Ελληνισμού⁵.*

³ Π. Ι. Προγράμματα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Γλώσσα - Ιστορία, Αθήνα 1999, σ. 140.

⁴ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 145.

⁵ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 146.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στους σκοπούς και στόχους του μαθήματος, με την υλοποίηση των οποίων καλείται ο διδάσκων να προσφέρει στους μαθητές του γνώσεις για τον αρχαίο κόσμο και γενική πνευματική, αισθητική και ανθρωπιστική μόρφωση. Τέτοιοι είναι:

- *Η ανάδειξη της ουσίας του αρχαίου κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται: στη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου. στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη ...⁶*
- *Να αποκτήσουν οι μαθητές μια όσο το δυνατό περισσότερη σφαιρική και πλήρη εικόνα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, ρεαλιστική και ενδιαφέρουσα στο βαθμό που θα συνδέεται με τη σημερινή ζωή και τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου⁷.*
- *Να γίνει αισθητός στους μαθητές ο δεσμός της ιστοριογραφίας με τη λογοτεχνία...⁸*
- *Να εκτιμήσουν την αγνή φιλοπατρία, την ευσέβεια και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του Αγησιλάου, αρετές που τον χαρακτηρίζουν ως άνθρωπο⁹.*

Στο έργο του διδάσκοντος ανήκει επίσης και η κατάρτιση και άσκηση των μαθητών σε γλωσσικά θέματα, θέματα ύφους και τεχνικές ανάπτυξης ή ανάλυσης του κειμένου, ενώ για τη διδασκαλία της γλώσσας αφιερώνεται ιδιαίτερη διδακτική ώρα¹⁰.

4. Η εκπόνηση των ερωτήσεων

Οι ερωτήσεις, οι συνθετικές εργασίες και τα κριτήρια αξιολόγησης που προτείνουμε για το κείμενο του Ξενοφώντα *Άγησίλαος* οφείλουν σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών:

⁶ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 110.

⁷ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 143.

⁸ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 145.

⁹ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σ. 146.

¹⁰ Π.Ι., Προγράμματα σπουδών, Γλώσσα - Ιστορία, 1999, σσ. 141-146. κ.ά.

- α. Να προάγουν την καλλιέργεια εθνικής, πολιτικής και πολιτιστικής συνείδησης.
- β. Να υποστηρίζουν και να ελέγχουν την ποιότητα της παρεχόμενης μόρφωσης (πνευματικής - αισθητικής) και
- γ. Να συμβάλλουν στη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών στο προγραμματισμένο αντικείμενο και να την ελέγχουν.

Το υποστηρικτικό υλικό για τον «Αγησίλαο» του Ξενοφώντα είναι οργανωμένο σύμφωνα με το στόχο που υπηρετεί κάθε φορά η προσέγγιση και η επεξεργασία του κειμένου, ερμηνευτική ή γλωσσική (γραμματική, συντακτική, λεξιλογική) και τον τύπο των ερωτήσεων (ανοικτές, κλειστές ή συνδυαστικές), όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ε ρ ω τ ή σ ε ι ς				
Είδη ερωτήσεων		Τύποι ερωτήσεων		
1.	Ερμηνευτικές	Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (κυρίως ερμηνευτικές)	Ερωτήσεις κλειστού τύπου	Συνδυασμός ερωτήσεων ανοικτού και κλειστού τύπου
2.	Γραμματικές			
3.	Συντακτικές			
4.	Λεξιλογικές - Σημασιολογικές			

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου διακρίνονται ακόμη σε ερωτήσεις σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης¹¹, ενώ στις ερωτήσεις κλειστού τύπου περιλαμβάνονται ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, σύζευξης, διάταξης και συμπλήρωσης κενού.

Παράγοντας δεσμευτικός για την επιλογή των ερωτήσεων και των ασκήσεων που τελικά θα χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία του μαθήματος είναι το σύνολο των διδακτικών ωρών που έχουμε στη διάθεσή μας και η έκταση της διδακτέας ύλης. Είναι λογικό λοιπόν ότι μόνο λίγες από τις ερωτήσεις που περιλαμβάνονται σ' αυτό το τεύχος μπορούν να αξιοποιηθούν για τις ανάγκες μιας τάξης.

Σ' αυτό το σημείο ας υπενθυμίσουμε ότι βασικός σκοπός της εκπόνησης αυτού του υλικού δεν είναι να δώσει πρακτική βοήθεια στο διδάσκοντα

¹¹ Για τα πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματά τους βλέπε βιβλιογραφία Κ.Ε.Ε. Αξιολόγηση των μαθητών στο Λύκειο, 1998, σσ. 30- 34.

για το μάθημα της ημέρας, ούτε να υποκαταστήσει τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία κάθε εκπαιδευτικός επιλέγει κατά τον προγραμματισμό της διδασκαλίας του θέματα και ερωτήσεις κατάλληλα για την τάξη του. Σκοπός του είναι να καλύψει ένα όσο γίνεται μεγαλύτερο φάσμα ενδιαφερόντων και δυνατοτήτων των μαθητών και να θέσει υπόψη των διδασκόντων ένα πλούσιο υλικό για την αξιολόγησή τους. Σκοπός του είναι επίσης να υποστηρίξει και να καλλιεργήσει σε διδάσκοντες, μαθητές, γονείς και διάφορους θεσμικούς εκπαιδευτικούς φορείς μια ενιαία (επίσημα ενταγμένη στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα) αντίληψη για την αξιολόγηση του μαθήματος, ώστε να υλοποιείται στην πράξη η υπόσχεση της πολιτείας για ίση αντιμετώπιση των μαθητών στην προσπάθειά τους να προοδεύσουν στα μαθήματα και στο σχολείο.

5. Αντιστοιχία των διδακτικών στόχων και ερωτήσεων για τη διδασκαλία και την αξιολόγηση στον Άγησίλαο του Ξενοφώντα

Οι ερωτήσεις, οι συνθετικές εργασίες που προτείνονται και τα κριτήρια αξιολόγησης όλων των βιβλίων του Κ. Ε. Ε. όπως ήδη αναφέρθηκε, «βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας και εντάσσονται οργανικά στη διδακτική διαδικασία, την οποία ανατροφοδοτούν ώστε να είναι αποτελεσματικότερη»¹². Για να υπηρετηθεί αυτός ο στόχος, στην αρχή κάθε κεφαλαίου γίνονται ενδεικτικά ορισμένες επισημάνσεις σχετικές με το περιεχόμενο οι οποίες θα μπορούσαν να οριστούν ως διδακτικοί στόχοι μιας συγκεκριμένης ενότητας κατά τον προγραμματισμό της διδασκαλίας του μαθήματος. Γι' αυτό και τις αναφέρουμε ως «ενδεικτικούς διδακτικούς στόχους». Μ' αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να αξιολογούμε τις ερωτήσεις που ακολουθούν ως προς το βαθμό που ανταποκρίνονται στους σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος και το βαθμό που ελέγχουν την εκπλήρωσή τους. Είναι ευνόητο, ότι οι διδακτικοί στόχοι που προγραμματίζουν οι διδάσκοντες ανά ενότητα ποικίλλουν ανάλογα με τους μαθητές και τις συνθήκες διδασκαλίας στην τάξη, στο

¹² Π.Ι. Πρόγραμμα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 1999, σ. 157.

σύνολό τους όμως συγκλίνουν, επειδή ακριβώς υπηρετούν τους ίδιους σκοπούς. **Ας τονίσουμε πάντως, ότι οι «διδασκτικοί στόχοι» που προτάσσουμε στην αρχή κάθε ενότητας δεν έχουν κανονιστικό χαρακτήρα, εννοούνται κυρίως ως μέσο συντονισμού και διαδικαστικού ελέγχου.**

Κατά την επιλογή τους καταβλήθηκε προσπάθεια, ώστε να βοηθείται ο διδάσκων στην εκπλήρωση της παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής του αποστολής, όσο το επιτρέπει βέβαια το περιεχόμενο του κειμένου και οι συνθήκες διδασκαλίας. Αναζητήθηκαν δηλαδή ερωτήσεις που να υποστηρίζουν και να ελέγχουν την προσπάθεια και για την **αγωγή**, και για τη **μόρφωση** και για την **κατάρτιση** των μαθητών. Είναι σαφές ότι δεν δίνεται η δυνατότητα στον διδάσκοντα να προσφέρει σε κάθε διδακτική ενότητα και τα τρία αυτά στοιχεία στους μαθητές. Κάτι τέτοιο δεν είναι άλλωστε εφικτό στα πλαίσια του υπάρχοντος χρόνου.

Οι επιμέρους διδακτικοί στόχοι που αφορούν την εξοικείωση των μαθητών με την αρχαία ελληνική γλώσσα είναι θέμα προγραμματισμού για όλη τη σχολική χρονιά. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να συνδυάζονται και με τη γλωσσική διδασκαλία του μαθήματος, για την οποία αφιερώνεται μια ώρα την εβδομάδα. Σημαντικός παράγοντας για την επιλογή των γλωσσικών στόχων είναι και το επίπεδο γνώσης των μαθητών που το διαπιστώνουμε με το διαγνωστικό τεστ στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Με βάση αυτά τα δεδομένα επιλέγουμε σε κάθε ενότητα στόχους που βοηθούν στην κατανόηση του κειμένου και δίνουν τη δυνατότητα για πρακτική εξάσκηση των μαθητών. Τέτοιοι στόχοι μπορεί να είναι λ.χ.:

- α. Να ασκηθούν οι μαθητές στη χρήση ονοματικών ή ρηματικών τύπων σε συνδυασμό με τη γλωσσική διδασκαλία (η άσκηση γίνεται κάθε φορά ανάλογα με τους προσφερόμενους τύπους).
- β. Να ασκηθούν οι μαθητές στην κατανόηση της δομής των προτάσεων της αρχαίας ελληνικής με αναφορά σε συγκεκριμένα συντακτικά φαινόμενα, όπως στη συνημμένη και απόλυτη μετοχή, στη σύνταξη του απαρεμφάτου κλπ.
- γ. Να συνειδητοποιήσουν τη συνέχεια αρχαίας – νέας ελληνικής γλώσσας με ασκήσεις για τη χρήση λέξεων ή φράσεων, την παραγωγή λέξεων,

εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων κλπ.

Γλωσσικοί διδακτικοί στόχοι όπως οι προηγούμενοι μπορούν να επιλεγούν για κάθε διδακτική ενότητα ανάλογα με το διαθέσιμο χρόνο και τις ανάγκες των μαθητών.

6. Οι τύποι των ερωτήσεων (ανοικτός και κλειστός)

Η εκπόνηση των ερωτήσεων έγινε με βάση τις αρχές της ταξινομίας διδακτικών στόχων των B. S. BLOOM και D. R. KRATHWOHL. Πρόκειται για ερωτήσεις που ενεργοποιούν και ελέγχουν συγκεκριμένες γνωστικές λειτουργίες και που θα μπορούσε κανείς να τις διακρίνει σε χαμηλού και υψηλού επιπέδου σύμφωνα με τη γνωσιολογική πυραμίδα του Eggleston¹³ η οποία παρουσιάζει σχηματικά τη λειτουργικότητα των ερωτήσεων στην πρόσκτηση και στον έλεγχο των γνώσεων. Ως εκ τούτου η σύνθεση των ερωτήσεων έγινε επί δεδομένων διδακτικών στόχων και με πρόθεση να ενεργοποιηθούν και να καλλιεργηθούν νοητικές λειτουργίες σε όλα τα επίπεδα, από την απλή απομνημόνευση μέχρι τις πλέον σύνθετες και απαιτητικές γνωστικές ικανότητες.

Από το σύνολο των ερμηνευτικών ερωτήσεων σε κάθε ενότητα πολλές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επεξεργασία. Κατάλληλες γι' αυτό **Οι ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου** το σκοπό είναι αυτές που βοηθούν και ελέγχουν την κατανόηση του κειμένου και την απόκτηση γνώσεων και πληροφοριών απαραίτητων για την ανάλυση και την ερμηνεία. Πρόκειται συνήθως για ερωτήσεις σύντομης απάντησης. Για την αξιολόγηση κατάλληλες θα ήταν ερωτήσεις εμβάθυνσης και προέκτασης, ερωτήσεις δηλαδή που απαιτούν κριτική ικανότητα από το μαθητή.

¹³ Τη βάση της πυραμίδας αποτελούν τα στοιχεία της γνώσης που χαρακτηρίζονται ως πληροφορίες, δεδομένα ή γεγονότα. Η δεύτερη βαθμίδα της πυραμίδας αποτελείται από όσα ο νους αντιλαμβάνεται ως απλούς κανόνες, αιτίες ή εξηγήσεις. Την τρίτη και υψηλότερη βαθμίδα της πυραμίδας συνθέτουν ομάδες ιδεών συγχωνευμένες που εκφράζουν αρχές ή αφηρημένες έννοιες. (Κ. Ν. Γιοκαρίνη, *Η τεχνική των ερωτήσεων* στη διδακτική πράξη και την αξιολόγηση, Δράμα 1988, σσ. 26-27).

Στο παράδειγμα ερώτησης ανοικτού τύπου, που ακολουθεί, φαίνεται η σύνδεση διδακτικού στόχου και ερωτήσεων για την διδασκαλία και την αξιολόγηση. Στο κεφάλαιο 7 από το έργο του Ξενοφώντα *Άγησίλαος*, §§ 4-6 ξεχωρίζει το θέμα των πανελληνίων αισθημάτων του Αγησίλαου.

- Ως διδακτικός στόχος θα μπορούσε να ορισθεί ο εξής:
«Να γνωρίσουν οι μαθητές κατά κύριο λόγο τα πανελλήνια αισθήματα του Αγησίλαου και να κατανοήσουν τα κίνητρα και τις προθέσεις του.»
- Λογικό είναι να προηγηθούν ερωτήσεις κατανόησης και ερωτήσεις που ανακαλούν στη μνήμη συγκεκριμένες πληροφορίες που φανερώνουν τα πανελλήνια αισθήματα του Σπαρτιάτη βασιλιά. Πρόκειται συνήθως για ερωτήσεις σύντομης απάντησης και είναι:
 - α. Ποια ήταν τα λόγια του Αγησίλαου, όταν μετά τη μάχη στην Κόρινθο αγγελιαφόροι του ανήγγειλαν ότι 10.000 περίπου αντίπαλοι ήταν νεκροί; ή*
 - β. Ποια ήταν η απόφαση του Αγησίλαου για την τύχη της Κορίνθου, όταν εξόριστοι Κορίνθιοι του πρότειναν να κυριεύσει την πόλη και να την εξανδραποδίσει;*
- Ακολουθούν ερωτήσεις εμβάθυνσης και προέκτασης που απαιτούν ενεργοποίηση της κριτικής ικανότητας του μαθητή. Αυτές είναι ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης.
 - α. Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας δίνει ο Ξενοφώντας στις §§ 4-6 να σημειώσετε τις ενέργειες του Αγησίλαου που δείχνουν τα «πανελλήνια αισθήματά» του.*
 - β. Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους ο Αγησίλαος εξέφρασε την απογοήτευσή του μετά τη μάχη με τους Κορινθίους βλέποντας τα αποτελέσματα της σύγκρουσης.*
 - γ. Με αφορμή την άρνησή του να κυριεύσει την Κόρινθο και να εξανδραποδίσει τους κατοίκους της πόλης να προσδιορίσετε και να εκτιμήσετε την πολιτική του Αγησίλαου απέναντι στις ελληνικές πόλεις.*

Σ' αυτά τα παραδείγματα φαίνεται ότι, όσο κινούμαστε στο επίπεδο απομνημόνευσης γνώσεων και πληροφοριών, οι ερωτήσεις φαίνονται εύκολες και επιφανειακές. Όσο προχωρούμε όμως σε κατανόηση σχέσεων, ανάλυση εννοιών, αξιολόγηση καταστάσεων, προσώπων, γεγονότων, εξαγωγή συμπερασμάτων, αξιολόγηση εγκυρότητας και αξιοπιστίας κλπ., τόσο πιο απαιτητικές και πολύπλοκες φαίνονται οι ερωτήσεις και τόσο πιο δύσκολες θεωρούνται στην πλειοψηφία τους.

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου από πολλούς δε θεωρούνται κατάλληλες για την ερμηνεία του κειμένου, γι' αυτό και στις σχετικές οδηγίες του Π.Ι. για την αξιολόγηση του μαθήματος συνιστάται να αποφεύγονται, ή να χρησιμοποιούνται μόνο σε επίπεδο απλών γνώσεων και πληροφοριών ή σε συνδυασμό με ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Για την ερμηνεία του κειμένου παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αν και η εκπόνησή τους είναι μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Μπορούν να βοηθήσουν τους λεγόμενους «αδύνατους» μαθητές και θα άξιζε να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά στη διάρκεια της διδασκαλίας και για την επεξεργασία του κειμένου και για την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών.

Στο παράδειγμα που ακολουθεί επιχειρείται η ερμηνεία του κειμένου με μια συνδυαστική ερώτηση ανοικτού και κλειστού τύπου.

A. Έστω ότι στο κεφάλαιο 1. § 36 - 38 επιλέγουμε μεταξύ άλλων τον ακόλουθο διδακτικό στόχο: να αντιληφθούν οι μαθητές την πρόθεση του Ξενοφώντα να εντάξει κάποιες από τις ιδέες, τις αποφάσεις ή τις ενέργειες του Αγησιλάου στο πνεύμα της «Πανελληνίας Ιδέας», που καλλιεργούσαν οι ρήτορες και διανοούμενοι της εποχής εκείνης, προκειμένου να δώσει μεγαλύτερη αίγλη στο πρόσωπό του.

Προϋπόθεση για την επεξεργασία αυτού του θέματος είναι να γνωρίζουν οι μαθητές το περιεχόμενο της «Πανελληνίας Ιδέας» για να είναι σε θέση να διακρίνουν, ποιες από τις σκέψεις, ενέργειες και

αποφάσεις του Αγησιλάου μπορούν να ενταχθούν στα πλαίσια αυτής της Ιδέας.

Β. Το επόμενο βήμα είναι να επιλέξουμε τον τύπο της ερώτησης κλειστού τύπου που θα θέσουμε. Γι' αυτόν το σκοπό εξετάζουμε τα δεδομένα του κειμένου, για να αποφασίσουμε ποιος τύπος κλειστής ερώτησης θα μπορούσε να τα αξιοποιήσει κατάλληλα.

Γ. Γι' αυτό το παράδειγμα επιλέγουμε ερώτηση πολλαπλής επιλογής. Επισημαίνουμε τα δεδομένα του κειμένου που θα μπορούσαν να είναι πιθανές απαντήσεις σε ένα ερώτημα και διατυπώνουμε το ερώτημα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε μόνο ένα από αυτά τα δεδομένα να αποτελεί τη σωστή απάντηση. Τα δεδομένα στην προκειμένη περίπτωση είναι: ❶ «...ἀρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἡπειρῷ πόλεων...», ❷ «...αὐξανόμενος δὲ καὶ εὐκλεία καὶ δυνάμει...», ❸ «...ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἀρχὴν...», ❹ «ἐπειθέτο τῇ πόλει», «οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος», «παρὸν δ' αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς χρῆσθαι ... ὅμως ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη», «οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ... ὡς πατρὸς καὶ ἐταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἐλυποῦντο», «... οὔτε τοὺς ἐπικτήτους (ἂν δέξαιτο) ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων ...», «... ἐποίησεν, ὥστ' ... ὁμονόως πολιτευομένας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις διατελέσαι»

Δ. Διατυπώνουμε στη συνέχεια την ερώτηση ως εξής:

α) Να σημειώσετε με X στο αντίστοιχο τετράγωνο ποιες από τις πληροφορίες που μας δίνει ο Ξενοφώντας στις §§ 36 - 38 παρουσιάζουν τον Αγησίλαο ως πρόδρομο της «Πανελληνίας Ιδέας». Υπάρχουν δύο σωστές απαντήσεις.

Φροντίζουμε να δώσουμε αρκετές δυνατές απαντήσεις βασισμένοι αποκλειστικά και μόνο στις πληροφορίες του κειμένου για να ελέγξουμε

την ικανότητα του μαθητή να εκτιμά, να συγκρίνει, να αξιολογεί δεδομένα και να καταλήγει σε εύστοχα συμπεράσματα.

α) Ο Αγησίλαος:

1. Είχε στην εξουσία του πολλές ελληνικές πόλεις της Ασίας.
2. Απέκτησε μεγάλη δόξα κατά την παραμονή του στην Ασία..
3. Σχεδίαζε και ήλπιζε να καταλύσει το κράτος των Περσών.
4. Πειθαρχούσε τυφλά στις εντολές της πατρίδας του της Σπάρτης.
5. Είχε την εξουσία να αποφασίζει για πολλά και σπουδαία ζητήματα.
6. Ήταν σταθερός στις φιλίες του.
7. Συνέβαλε στην ειρήνευση των ελληνικών πόλεων της Ασίας.

β) Να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας.

Ε. Οι μαθητές, για να απαντήσουν, πρέπει να μελετήσουν προσεκτικά την ενότητα, ώστε να εκτιμήσουν ποιες από τις παρεχόμενες πληροφορίες μπορούν να λειτουργήσουν ως προμήνυμα της «Πανελλήνιας Ιδέας». Στη συνέχεια πρέπει να δικαιολογήσουν τις επιλογές τους, παρουσιάζοντας τους συλλογισμούς οι οποίοι τους οδήγησαν σ' αυτές.

Συνοψίζοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι σ' αυτό το τεύχος καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια να γίνει φανερή η σύνδεση μεταξύ των διδακτικών στόχων και των ερωτήσεων για την αξιολόγηση. Ελπίζουμε ότι αυτό το υλικό θα είναι χρήσιμο για όσους θελήσουν να το συμβουλευτούν και θα γίνει αφορμή για γόνιμη κριτική και διάλογο σε θέματα αξιολόγησης.